

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Розглянуто культурно-освітню діяльність протестантських церков у соціокультурному просторі незалежної України.

Ключові слова: протестантизм, культура, освіта, туризм.

Рассмотрена культурно-образовательная деятельность протестантских церквей в социокультурном пространстве независимой Украины.

Ключевые слова: протестантизм, культура, образование, туризм.

The cultural-educational activity of protestant churches in social and cultural space of independent Ukraine is observed.

Key words: protestantism, culture, education, tourism.

Протестантизм є однією з найдинамічніших релігійних течій у соціокультурному просторі незалежної України. Протестантські релігійні організації складають 24% від усіх релігійних організацій на території України. Протестанти активно беруть участь у соціокультурному житті країни, формуванні світогляду народу. Висока активність протестантів в українському суспільстві привертає увагу вчених. Досліджуючи основні ознаки розвитку протестантизму в незалежній Україні, необхідно проаналізувати особливості культурно-освітньої діяльності протестантських церков.

Яскравими джерелами для вивчення культурно-освітньої діяльності протестантських церков у соціокультурному просторі незалежної України є численні періодичні видання цих конфесій та інформаційно-аналітичний журнал «Релігійна панорама», що ретельно стежить за всіма релігійними подіями в Україні [1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10].

Слід відзначити, що це питання останнім часом стало також предметом пильної уваги українських науковців. Культурно-освітню діяльність протестантських церков у соціокультурному просторі незалежної України розглядають у своїх працях О. Горкуша, А. Колодний, П. Яроцький та ін. [3, 4, 11].

Незважаючи на значний інтерес сучасних дослідників до цієї теми, понині ще ґрунтовно не вивчено головних особливостей культурно-освітньої діяльності протестантських церков в умовах докорінної трансформації українського суспільства за часів незалежності.

Метою статті є дослідження культурно-освітньої діяльності протестантських церков у соціокультурному просторі незалежної України.

Протестантські організації на території незалежної України виявляють значну активність в освітній діяльності та культурному житті країни. Пастори і служителі церков розуміють, що сучасна церква має брати участь у справах суспільства. Лідер «Християнського блоку» єпископ Сергій Балюк наполягає на переосмисленні парадигми сучасного християнства: «Раніше ми, особливо пастори, бачили виключно церковноцентричну модель світу, де все крутиться навколо церкви. Тепер ми маємо сприймати церкву як один з інститутів цього суспільства, поруч з культурою, наукою, промисловістю і так далі. При цьому церква має активно впливати на всі сусідні з нею сфери» [6, с. 16-17].

Отже, протестантські церкви на сучасному етапі вже не обмежуються справами общини, а намагаються розширити поле своєї соціальної активності на інші галузі суспільного життя. Розуміючи, що релігія в Україні найкраще може реалізуватися в духовній сфері, протестантські лідери прагнуть до розширення свого впливу в інформаційному просторі. Значну роль у формуванні інформаційного простору країни відіграють навчальні заклади.

Протестантські громади мають безліч власних навчальних закладів. За статистикою 2003 р., Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів (ВСО ЄХБ) має 5 вищих навчальних закладів: 3 семінарії і 2 університети. Крім того, до нього належать 15 середніх біблійних коледжів, безліч біблійних шкіл при баптистських церквах і численні музичні та заочні курси [11, с. 2].

До Всеукраїнського союзу християн віри євангельської — п'ятидесятників — входять 14 навчальних закладів вищого та середнього рівнів акредитації і 871 недільна школа. Громади п'ятидесятників, що не входять до цього союзу, мають 3 навчальні заклади та 260 недільних шкіл. При інших протестантських течіях також діють численні навчальні заклади всіх рівнів [11, с. 2].

У середовищі протестантських церков є безліч спеціальних навчальних закладів, мета яких — виховання майбутніх служителів церкви. Прикладом такого навчального закладу є школа «Дияконія», заснована у 2009 р. на базі київської парафії Української Лютеранської Церкви «Воскресіння». Ця школа діє в співпраці з Українською Лютеранською Богословською семінарією Святої Софії в Тернополі. Учні «Дияконії» ретельно вивчають Біблію та принципи діяльності релігійних громад, набувають навичок, необхідних для служіння людям. Після закінчення цієї школи випускники отримують сертифікати, що дозволяють їм служити дияконами та дияконесами.

«Учителів Біблії» також готує Буковинський біблійний інститут церкви адвентистів сьомого дня, який має філіали в Чернівецькій, Івано-Франківській та Тернопільській областях. На базі цього інституту майбутні служителі мають можливість ретельно

дослідити і проаналізувати Святе Письмо, здобути знання, необхідні для успішного служіння людям, набути практичних навичок роботи з віруючими.

Серед протестантських освітніх закладів є школи, в яких навчають досвіду місіонерської роботи. Одна з таких шкіл діє в селищі Онуфріївка на Кіровоградщині і має назву Школа служіння Української Асамблеї Бога. У ній навчаються студенти з різних регіонів України, які планують присвятити своє життя місіонерській роботі в Україні та за кордоном.

На базі найкращих протестантських конфесій в Україні за період незалежності створено багато вищих навчальних закладів. У 1994 р. в Тернополі заснована богословська семінарія імені Св. Софії. У цій семінарії готують церковнослужителів, богословів, фахівців з доктринального, історичного та практичного богослов'я. Для вступу до семінарії абітурієнт повинен мати попередню загальну вищу освіту, знати одну або дві іноземні мови й уміти вільно читати Біблію давніми єврейською та грецькою мовами.

Навчання в Семінарії Св. Софії триває 4 роки. Під час навчання семінаристи проходять практику в церквах, де планують служити. На завершальній стадії освітнього процесу семінаристи готують дослідницький проект з певної богословської теми. Випускники цього ВНЗ отримують дипломи бакалаврів та магістрів богослов'я і можуть бути служителями різних рівнів у протестантських церквах. Особливою ознакою Тернопільської богословської семінарії імені Св. Софії є її визначена національна орієнтація: значну увагу приділяють вивченню української мови, історії та культури. Дослідницькі проекти в семінарії присвячені переважно дослідженню релігійних проблем на території України.

У 2000 р. Церква Адвентистів сьомого дня створила Український гуманітарний інститут, який працює в місті Буча під Києвом — один з найбільших адвентистських навчальних закладів Європи. Серед спеціальностей, яких учаться студенти цього ВНЗ — фінанси, менеджмент, філологія, релігієзнавство та теологія.

Протестантські церкви намагаються підвищувати освітній рівень своїх прихожан. Для цього на базі церков та протестантських навчальних закладів проводяться численні лекції, семінари. Значною активністю в просвітницькій діяльності характеризується Заокська Духовна Академія, яка є навчальним закладом Церкви Адвентистів сьомого дня. Викладачі цієї академії час від часу проводять цикли лекцій, присвячені вивченню Біблії та дослідженню суспільно важливих проблем сучасності, присутніми на яких можуть бути всі бажаючі.

Дуже часто при протестантських церквах для дітей та молоді влаштовують безплатні музичні, танцювальні й театральні гуртки з професійними викладачами. Зрозуміло, що музика, танці і поста-

новки є релігійними. Свої досягнення в мистецтві співу, танцю та акторської майстерності гуртки демонструють на святкових богослужіннях, приурочених до Великодня, Трійці й інших релігійних свят.

З метою вивчення іноземної мови в деяких церквах проводяться спеціальні заняття. Наприклад, при Тернопільській громаді святих апостолів Івана та Якова Української Лютеранської церкви організовано заняття, на яких віруючі мають можливість одночасно вивчати англійську мову та Слово Боже. Під час цих уроків прихожани читають і обговорюють англійською мовою біблійний текст, співають християнських пісень та вчать вірші з Біблії.

Особливу увагу в протестантському середовищі приділяють вихованню дітей та молоді, тому що саме вони є майбутнім конфесії. При більшості общин створені недільні школи для дітей, у яких дітей виховують згідно зі Словом Божим. Відомо, що саме в дитинстві формуються головні принципи світогляду людини. Недільні школи відіграють значну роль у закладенні світоглядних підвалин дітей віруючих. Заняття в таких школах відбуваються щотижня під час богослужіння. Дорослі слухають проповідь пастора, а діти йдуть на заняття до недільної школи. Вихователі навчають дітей славити Бога, молитися, розповідають їм повчальні біблійні історії. Заняття в таких школах відбуваються дуже цікаво. Викладачі проводять для дітей різноманітні ігри, демонструють їм християнські мультфільми та фільми повчального змісту.

Для молоді при протестантських церквах організовані спеціальні молодіжні служіння, на яких обговорюються питання, актуальні для їх віку й інтересів. Зокрема, молодь навчають правильно поводитися під час спілкування з невіруючими однолітками. Дуже часто на молодіжних служіннях наставники порушують питання, що стосуються паління, алкоголю та статевих зв'язків. Молодь учать не спокушатися звабами цього світу, бути праведним прикладом для невіруючих.

В Україні діє велика кількість протестантських навчальних закладів. Але ці освітні організації не рівні у своїх правах з державними та приватними навчальними закладами. Парадоксальним є те, що приватні особи та громадські організації мають право створювати освітні заклади державного зразка, а релігійні спільноти — не мають. В Україні понині триває дискусія щодо цієї проблеми.

У комітеті ВР України з питань науки і освіти неодноразово порушувалося питання про необхідність унесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів. Розроблено проект закону, згідно з яким релігійні організації мали б право засновувати навчальні заклади державного стандарту освіти різних форм і рівнів акредитації. Але цей законопроект

понині розглядається та обговорюється, оскільки деякі депутати вважають, що він суперечить Конституції і Законам України.

З іншого боку, цей законопроект цілком відповідає міжнародному досвіду розвитку недержавної освіти. До того ж, згідно з Конституцією України, віруючі батьки мають право на виховання дітей відповідно до своїх релігійних переконань. У майбутньому, після ретельнішого дослідження порушеної проблеми, цей законопроект може бути прийнятий. За умови його затвердження необхідно вирішити питання щодо того, які саме релігійні спільноти можуть засновувати освітні заклади державного зразка. Проблеми можуть виникнути і в процесі надання цим навчальним закладам відповідної ліцензії та рівня акредитації. Необхідно проконтролювати, щоб навчально-виховний процес у них цілком відповідав вимогам державного стандарту освіти.

Деякі релігійні організації не зважають на те, що ці питання залишаються невирішеними, і засновують власні навчальні заклади державного стандарту освіти. У супереч правовим реаліям Українська християнська євангельська церква заснувала приватну школу «Росток» на Донеччині. У результаті на початку 2009 р. щодо її існування виник гострий конфлікт.

Дискусійним в Україні також є питання щодо введення в українських загальноосвітніх школах курсу християнської етики. Постає питання про доцільність уведення суто релігійного предмета в загальноосвітні навчальні плани в країні, де згідно з Конституцією школа відокремлена від церкви. Своє невдоволення таким нововведенням висловлює значна частина вчених України, які надіслали Міністрові освіти і науки відкритий лист, де висловлюють свої думки щодо клерикалізації освіти в Україні [7, с. 4-5].

Запровадження в загальноосвітніх школах вивчення християнської етики викликає багато запитань. В українському релігійному просторі представлені всі три гілки християнства: православ'я, католицизм та протестантизм. З позицій якої з цих трьох християнських течій викладатиметься християнська етика? І що робити дітям представників інших християнських конфесій?

Зрозуміло, що християнську етику викладатимуть переважно православні та греко-католицькі священники, які вважають протестантів послідовниками неістинної релігії, еретиками. Таким чином, викладання цього предмета сіятиме релігійну ворожнечу між дітьми, батьки яких належать до різних християнських конфесій.

В українських загальноосвітніх школах також навчаються діти, батьки яких не є християнами, а сповідують іудаїзм, іслам, різноманітні східні релігії, язичництво тощо. Крім того, є діти атеїстів. Чому діти представників інших конфесій та атеїстів мають слухати курс християнської етики?

Головний рабин іудеїв України Яків Блайх із цього приводу сказав: «Де факто сьогодні в багатьох школах України викладають християнську релігію. Цей предмет називають «Християнська етика». Підручники вже видано. У них є речі, які не вкладаються в голову. Розповідаючи про християнські релігії, там говориться, якими поганями є інші релігії» [7, с. 7].

Кандидат філософських наук О. Горкуша вважає, що введення в школах християнської етики стало великою проблемою для українського суспільства, оскільки «ще не вироблено єдиної, якоїсь спільної схеми прогнозування майбутнього людства взагалі й Української держави зокрема. Немає того варіанта ідеї бажаного майбутнього, який би задовольняв усіх. Відсутнє остаточне визначення ідеальної високоморальної і водночас вільної та креативної особистості» [3, с. 43].

Доречним на сучасному етапі було б уведення в українських загальноосвітніх школах курсу історії релігій, який би надавав дітям об'єктивну інформацію про існуючі у світі релігії, про їх спільні й відмінні ознаки, особливості віровчення та обрядів тощо.

Значний внесок протестантські церкви роблять і у формування морально-ціннісних установок українського соціуму. Відомо, що саме релігія відповідає за формулювання аксіологічних орієнтирів суспільства. Тому на сучасному етапі перед кожною церквою, зокрема й протестантською, постає необхідність «вироблення нових морально-етичних норм, які б більшою мірою сприяли вирішенню глобальних проблем людства (зокрема, виживання разом із цією, єдино досяжною людині, світовою системою в усій цілісності)» [3, с. 43].

Протестантські лідери усвідомлюють, що на сучасному етапі в українському суспільстві не вистачає такої морально-етичної концепції, яка б ставила людину перед необхідністю відповідати не тільки за особисте спасіння чи спасіння членів своєї конфесії, чи, навіть, загальнолюдське спасіння, а й за збереження своєї нації, держави, природи, і, взагалі, світу, в якому ми існуємо. Тому, тільки виробивши актуальну для сьогодення аксіологічну систему, яка б адаптувала традиційні морально-етичні настанови, такі як десять заповідей тощо до сучасних потреб українського суспільства, протестантські церкви зможуть впливати на культурно-соціальну ситуацію в країні.

Динамічний розвиток протестантизму в соціокультурному просторі незалежної України впливає не тільки на освіту і духовну культуру. Протестантські церкви також беруть участь у формуванні архітектурного «обличчя» України. За роки незалежності на українських землях збудовано безліч протестантських храмів, які віруючі називають «будинками молитви» або «домами молитви». У протестантських храмах проводяться різноманітні служіння:

молитовні, молодіжні, репетиції християнських музичних груп та хору, уроки з дослідження Біблії тощо.

Дім молитви, зазвичай, складається з таких приміщень: зала для проведення богослужінь, бібліотека та кімната для проведення зібрань і нарад служителів. Також у домі молитви можуть бути баптистерій, кімната для занять з дітьми, кімната для занять і зібрань різноманітних груп парафіян, їдальня і кухня, кімната для гостей, квартира служителя церкви, туалет, лавка християнської літератури, приміщення для оренди християнськими місіями й організаціями тощо. Для протестантських будинків молитви характерна скромність у зовнішньому вигляді. У них відсутні ікони і статуї, тому що протестанти не вбачають необхідності в них.

Протестанти роблять значний внесок у культурно-туристичну галузь України. На базі протестантських церков проводяться різноманітні туристичні акції. Улітку для дітей і дорослих організують табори відпочинку й екскурсійні мандрівки Україною та за кордон.

Майже при кожній протестантській церкві для її парафіян улітку організується табір відпочинку. Віруючі мають можливість відпочити на березі моря або в живописних місцях свого регіону. Християнські табори відпочинку бувають декількох типів: дитячі, молодіжні та сімейні. Метою діяльності цих таборів є не тільки організація відпочинку, а й евангелістська та просвітницька діяльність, піднесення християнських цінностей у свідомості і щоденному житті віруючих.

Популярними в культурно-туристичній діяльності протестантів є різноманітні екскурсійні мандрівки. Більшість таких мандрівок проходить на території України. Найпривабливішими регіонами для подорожуючих є Карпати та Крим. Час від часу на базі протестантських церков відбуваються і закордонні туристичні акції. Під час таких подорожей віруючі мають можливість спілкуватися між собою та встановлювати дружні зв'язки, що сприяє зміцненню церкви.

Таким чином, протестантські релігійні організації беруть активну участь у культурно-освітньому житті незалежної України. На базі протестантських церков та об'єднань працюють численні навчальні заклади різних рівнів. Протестантські лідери прагнуть підвищувати загальний освітній рівень парафіян та формувати певні світоглядні орієнтири віруючих. Значна увага приділяється моральному вихованню протестантів. Помітним є внесок протестантських організацій у туристичну галузь.

Культурно-освітня діяльність протестантських церков у соціокультурному просторі незалежної України потребує уваги вчених. У ґрунтовному дослідженні цього питання відкриваються значні перспективи: необхідно дослідити вплив протестантських освітніх закладів на формування світогляду українців, проаналізувати роль і місце протестантизму в сучасній українській культурі тощо.

Список літератури

1. Вічний скарб : щомісячна християнська газета. — К., 2003. — № 6. — 12 с.
2. Глашатай : журнал телерадіокомпанії «Благая весть». — 2001. — № 2. — 59 с.
3. Горкуша О. Етизація релігії як об'єктивний наслідок її функціонального обмеження / О. Горкуша // Релігійна панорама : інформаційно-аналітичний журнал. — 2007. — № 12 (87). — С. 43—44.
4. Історія релігії в Україні. У 10-ти т. / редкол.: А. Колодний (голова) та ін. — К. : Світ знань. Т. 5: Протестантизм в Україні / за ред. П. Яроцького. — 2002. — 424 с.
5. Новое поколение: периодическое издание церкви «Новое поколение». — 2008. — № 7. — 16 с.
6. Релігійна панорама : інформаційно-аналітичний журнал. — 2008. — № 7 (94). — 78 с.
7. Релігійна панорама : інформаційно-аналітичний журнал. — 2010. — № 2 (112). — 80 с.
8. Стена: периодическое издание христианской церкви «Посольство Божье». — 2007. — №12 (30). — 8 с.
9. Хорошие новости : периодическое издание религиозной общины Полного Евангелия «Жизнь во Христе». — 2002. — №6 (58). — 4 с.
10. Християнський світ. — 2003. — № 19 (146). — 12 с.
11. Яроцький П. Протестантизм в Україні: динаміка змін / П. Яроцький // Людина і світ. — Липень 2004. — С. 2—10.

Надійшла до редколегії 27.12.2010 р